

Konu 11: Kırım Meselesi ve 1792 Yaş Antlaşması

Küçük Kaynarca Antlaşması ile Osmanlılar'ın Kırım bağlarında zayıflık meydana geldi. Ruslar 1777'de Şahin Giray'ı başa geçirmişler, Devlet Giray İstanbul'a kaçmıştı. Şahin Giray, Kırım'da ulema ve asilzadelere yönelik sert tedbirler aldı, düzenli ordu kuruldu fakat Kırım'da ayaklanma oldu. Şubat 1778'de Ruslar Kırım'a girdi. Osmanlı Devleti Kırım konusunda yalnız kalmıştı, Amerika kıtasında 13 İngiliz kolonisi bağımsızlık için ayaklanmış, Avrupalı devletler bu mesele ile yakından ilgilenmişti. Kırım için Ocak 1779'da Aynalıkavak Sarayı'nda görüşmeler başladı, 21 Mart 1779'da da Tenkihname yayınlandı. Kırım'ın müstakill kalması, Rus askerinin geri çekilmesi, Şahin Giray'ın ömür boyu hanlığı, Padişahın halifelik sıfatı anlaşmanın maddelerindendi. Şahin giray'ın hanlığı Kırım'ın ilhakındaki resmi formalitenin kabulü demektir. 1781'de Kırım'da Şahin Giray'a karşı başlayan büyük ayaklanma sonucunda Çariçe II. Katerina Aralık 1783'de Kırım'ın Rus vilayeti haline geldiğini ilan etti, Babıali bu ilhakı 9 Ocak 1784'de kabul etti.

Rusya ve Avusturya 1780 başlarında Avusturya'nın sınır şehri Mohilov'da Osmanlı Devleti'nin paylaşılmasını ciddi biçimde ele aldılar. Petersburg'da gizli alınan bu kararları Prusya Osmanlı'ya bildiriyor ve devleti uyarıyordu. Ruslara; Eflak, Boğdan, Trakya. Makedonya, Bulgaristan ve Kuzey Yunanistan'ın birleştiği ve II. Katerina'nın torunu Konstantin tarafından yönetilecek topraklar, Avusturya'ya; Batı Balkanlar, Sırbistan, Bosna-Hersek, Dalmaçya kıyılarında, Venedik'e; Mora, Girit ve Kıbrıs'ta, Osmanlı'nın kadim dostu Fransa'ya ise yanlarına çekmek için Mısır ile Suriye verilecekti. Mayıs 1787'de şartların elverişli olduğuna inanan Rusya ve Avusturya müşterek savaş açtılar. Avusturya'ya karşı savaşın başlarında 1788 Ağustos'unda Muhadiye ve Şebeş'i almış Osmanlılar fakat düşmanı takip etmedikleri için geri dönen ordu Avusturya'nın tekrar buraları ele almasıyla bitmişti. Hotin, Yaş elden çıkmıştı, Gazi Hasan Paşa'nın Özi önlerindeki deniz harekatı başarısız oldu, Ruslar Özi'yi kuşattılar ve General Potemkin tarafından alındı. Savaşın gidişatı esnasında Avusturya'nın çok başarılı olamaması, Belçika ve Macaristan'da zor durumda kaldı, Avrupalı diğer devletlerin kendisine saldırmamasından endişe ederek Rusya'ya Osmanlı için barış teklif etti, fakat Rusya kabul etmedi. Ruslar ise Tuna deltasında İbrail, Akkerman, Bender, Bükreş, Basarabya'yı almışlardı. Avusturya Belgrad, Semendire ve Niş'e kadar ilerledi, böylelikle iki cepheden de İstanbul tehlikeye düştü. Avusturya ile 4 Ağustos 1791'de Zıştovi Antlaşması imzalandı; Belgrad başta olmak üzere Avusturya geri çekildi. Ruslar bir kez daha Avusturya'nın savaştan çekilmesini yaşadı. Ruslar da daha fazla devam etmek istemeyerek 8 Ocak 1792'de Yaş Antlaşmasını imzaladılar. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasının yürürlüğünü teyid ediyordu. Kırım'ın ilhakı ve Gürcistan hakimiyeti kabul edildi, Dinyester Nehri sınır oldu, Eflak, Boğdan, Bender, Kili, Akkerman ve Bucak geri alındı.